

PARADOKS EKONOMİ, SOSYOLOJİ VE POLİTİKA DERGİSİ

PARADOKS ECONOMICS, SOCIOLOGY AND POLICY JOURNAL

ISSN: 1305-7979

2020, Cilt/Vol: 16, Sayı/Issue :1, Page: 103-118

Editörler / Editors in Chief

Prof. Dr. Elif KARAKURT TOSUN
Prof. Dr. Sema AY
Doç. Dr. Hilal YILDIRIR KESER

TARANDIĞIMIZ INDEXLER

Dergide yayınlanan yazılardaki görüşler ve bu konudaki sorumluluk yazarlarına aittir. Yayınlanan eserlerde yer alan tüm içerik kaynak gösterilmeden kullanılamaz.

All the opinions written in articles are under responsibilities of the authors. None of the contents published cannot be used without being cited.

Yayın ve Danışma Kurulu / Publishing and Advisory Committee

Prof.Dr.Sema AY (Uludağ Üniversitesi)
Prof. Dr. Veysel BOZKURT (İstanbul Üniversitesi)
Prof. Dr. Marijan CINGULA (University of Zagreb)
Prof. Dr. Recai ÇINAR (Gazi Üniversitesi)
Prof.Dr.Elif KARAKURT TOSUN
Prof. Dr. Aşkın KESER (Uludağ Üniversitesi)
Prof. Dr. Emine KOBAN (Gaziantep Üniversitesi)
Prof.Dr.Ferhat ÖZBEK (Gümüşhane Üniversitesi)
Prof. Dr. Senay YÜRÜR (Yalova Üniversitesi)
Assoc. Prof. Dr. Mariah EHMKE (University of Wyoming)
Doç.Dr. Zerrin FIRAT (Uludağ Üniversitesi)
Assoc. Prof. Dr. Ausra REPECKIENE (Kaunas University)
Assoc. Prof. Dr. Cecilia RABONTU (University "Constantin Brancusi" of TgJiu)
Doç.Dr. Hilal YILDIRIR KESER (Bursa Teknik Üniversitesi)
Dr. Murat GENÇ (Otago University)

Hakem Kurulu / Referee Committee

Prof. Dr. Hamza ATEŞ (Kocaeli Üniversitesi)
Prof. Dr. Veysel BOZKURT (İstanbul Üniversitesi)
Prof. Dr. Marijan CINGULA (University of Zagreb)
Prof. Dr. Recai ÇINAR (Gazi Üniversitesi)
Prof. Dr. Kemal DEĞER (Karadeniz Teknik Üniversitesi)
Prof. Dr. Mehmet Sami DENKER (Dumlupınar Üniversitesi)
Prof. Dr. Bülent GÜNŞOY (Anadolu Üniversitesi)
Prof. Dr. Ömer İŞCAN (Atatürk Üniversitesi)
Prof. Dr. Vedat KAYA (Atatürk Üniversitesi)
Prof. Dr. Sait KAYGUSUZ (Uludağ Üniversitesi)
Prof. Dr. Aşkın KESER (Uludağ Üniversitesi)
Prof. Dr. Emine KOBAN (Gaziantep Üniversitesi)
Prof.Dr.Ahmet MUTLU (Samsun Ondokuz Mayıs Üniversitesi)
Prof.Dr.Nilüfer NEGİZ (Süleyman Demirel Üniversitesi)
Prof. Dr. Serap PALAZ (Balıkesir Üniversitesi)
Prof. Dr. Ali Yaşar SARIBAY (Uludağ Üniversitesi)
Prof. Dr. Abdülkadir ŞENKAL (Kocaeli Üniversitesi)
Prof. Dr. Veli URHAN (Gazi Üniversitesi)
Prof. Dr. Sevtap ÜNAL (Atatürk Üniversitesi)
Prof. Dr. Sevda YAPRAKLI (Atatürk Üniversitesi)
Prof. Dr. Uğur YOZGAT (Marmara Üniversitesi)
Prof. Dr. Senay YÜRÜR (Yalova Üniversitesi)
Doç.Dr.Rasim AKPINAR (Manisa Celal Bayar Üniversitesi)
Doç. Dr. Gül ATANUR (Bursa Teknik Üniversitesi)
Doç. Dr. Tülin ASLAN (Uludağ Üniversitesi)
Doç. Dr. Arzu ÇAHANTİMUR (Uludağ Üniversitesi)
Doç. Dr. Ceyda ÖZSOY (Anadolu Üniversitesi)
Doç. Dr. Doğan BIÇKI (Muğla Üniversitesi)
Doç. Dr. Elif ÇOLAKOĞLU (Atatürk Üniversitesi)
Doç. Dr. Mithat Arman KARASU (Harran Üniversitesi)
Doç. Dr.Mustafa KOCALOĞLU (Konya Necmettin Erbakan Üniversitesi)
Doç. Dr. Ahmet MUTLU (Ondokuz Mayıs Üniversitesi)
Doç. Dr. Nilüfer NEGİZ (Süleyman Demirel Üniversitesi)
Doç. Dr. Veli Özer ÖZBEK (Dokuz Eylül Üniversitesi)
Doç. Dr. Ferhat ÖZBEK (Gümüşhane Üniversitesi)
Assoc. Prof. Dr. Cecilia RABONTU (University "Constantin Brancusi" of TgJiu)
Assoc. Prof. Dr. Ausra REPECKIENE (Kaunas University)
Doç. Dr. Gözde YILMAZ (Marmara Üniversitesi)
Doç. Dr. Aybeniz AKDENİZ AR (Balıkesir Üniversitesi)
Dr. Öğr. Üyesi Cantürk CANER (Dumlupınar Üniversitesi)
Dr. Öğr.Üyesi Işın KIRIŞKAN (Giresun Üniversitesi)
Dr. Öğr.Üyesi Burcu ÖNGEN BİLİR (Bursa Teknik Üniversitesi)
Dr. Öğr. Üyesi Ersoy SOYDAN (Kastamonu Üniversitesi)
Dr. Öğr. Üyesi Oğuzhan ÖZALTIN (Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi)
Dr. Murat GENÇ (Otago University)
Dr. Enes Battal KESKİN (Uludağ Üniversitesi)

AVRUPA BİRLİĞİ'NDE SOSYAL GİRİŞİMCİLİK¹

SOCIAL ENTREPRENEURSHIP IN THE EUROPEAN UNION

Doç.Dr. Sühal ŞEMŞİT

Manisa Celal Bayar Üniversitesi İİBF Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü

Doç.Dr. İlkay TAŞ GÜRİSOY

Dokuz Eylül Üniversitesi Reha Midilli Foça Turizm Fakültesi Turizm İşletmeciliği Bölümü

ÖZET

Sosyal girişimcilik, piyasaların işleyiş sürecinde bazı toplumsal gruplar için oluşan dezavantajları ve eşitsizlikleri gidermeyi amaçlayan bir girişimcilik türüdür. Sosyal girişimcilik, gönüllü, kar amacı gütmeyen veya kar amaçlı kuruluşların sosyal sorunların çözülmesi için harekete geçirilmesini hedeflemektedir. Bu şekilde, sosyal katma değer ve ekonomik katma değer oluşturmaya birlikte odaklanılarak, ekonomik ve sosyal boyutlar biraraya getirilmektedir. Bu süreçte, sosyal entegrasyon veya istihdam konusundaki kamu politikalarına alternatif oluşturmaktan ziyade, tamamlayıcı bir yol izlenmesi amaçlanmaktadır. Avrupa ülkeleri, devlet ve piyasa arasındaki üçüncü bir alan olarak da değerlendirilebilen sosyal girişimcilik konusunda uzun bir geçmişe sahiptir, çünkü bu ülkelerde gönüllü kuruluşlar sosyal konularda uzun süredir rol almaktadır. Öte yandan, İkinci Dünya Savaşı sonrasında Avrupa ülkelerinde sosyal ekonominin önemi giderek daha fazla artmıştır. Avrupa devletlerinin kendine özgü uluslarüstü bütünleşmesinden oluşan Avrupa Birliği, sosyal girişimciliği de teşvik etmektedir. AB, sosyal girişimciliği sosyal politikaları da içeren mali destek programlarıyla desteklemektedir. AB tarafından hazırlanan sosyal girişimcilik haritasına bakıldığında, AB ülkeleri arasında sosyal girişimciliğin benimsenmesi ve uygulanması konusunda farklılıklar olduğu görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Girişimcilik, Avrupa Birliği, Sosyal Politika

¹ Bu çalışma, 25-26 Nisan 2019 tarihlerinde Manisa'da gerçekleştirilen 10. Uluslararası Girişimcilik Kongresi'nde (ICE'19) sunulan bildirinin genişletilmiş halidir.

ABSTRACT

Social entrepreneurship is a type of entrepreneurship that aims to fulfil the failures of market forces that create disadvantages and inequalities for some societal groups. Social entrepreneurship aims to engage voluntary, non-profit or for-profit organisations into solution of the social problems. It combines the binary categorisation of the economic and the social in that it does not only focus on creating economic added value but also generating social value. It does not aim to replace public policies of social integration or employment, but it aims to complement these policies. European countries have a long history of social entrepreneurship if it is considered as the third area between the state and the market because voluntary organisations have long been involved in social issues. However, after the Second World War, the importance of social economy in the European countries increased gradually. The European Union, the sui-generis supranational integration of European states, also foster social entrepreneurship. The EU supports social entrepreneurship via financial programmes which crosscut the social policies. The map of social entrepreneurship prepared by the EU shows the differences among countries in the EU regarding the adoption and implementation of social entrepreneurship as part of public policies.

Key words: Social Entrepreneurship, European Union, Social Policy

GİRİŞ

Sosyal girişimcilik, girişimciliğin toplumsal değer yaratan, toplumsal sorunların çözümüne ilişkin değişimleri teşvik eden, yenilikçi ve kar amacı gütmeyen boyutunu ifade etmektedir. Girişimcilik, temelde bir vizyonu gerçekleştirmeye odaklanır. Ekonomik anlamda girişimcilik kar amacına yönelirken sosyal girişimcilik, topluma fayda sağlamaya yönelmektedir. Sosyal girişimciliği konu alan kimi çalışmalar, girişimcilik literatüründeki tanımlardan yola çıkarak sosyal girişimciliğin, sosyal boyutunu vurgulamaktadır. Bu bağlamda, Martin ve Osberg'e göre (2007, s. 35), girişimcilikte yenilikçi ürün ve hizmetlerin değeri ekonomik olarak ölçülürken; sosyal girişimcilikte bu değer toplumun dezavantajlı kesimlerine, diğer bir ifadeyle ihtiyaç duyduğu toplumsal dönüşümü gerçekleştirmek için gerekli ekonomik araçları olmayan toplumsal gruplara sağladığı fayda ile ölçülmektedir. Mair ve Marti (2006, s. 37) sosyal girişimciliğin “kaynakları yeniden bir araya getirerek bir değer yaratma süreci” olduğunu ve bu sürecin yeni ürün ve hizmetler, dolayısı ile yeni örgütsel yapılar ve kurumsal ihtiyaçlar ortaya çıkaracağını altını çizmektedir. Diğer yandan yazarlar, sosyal girişimcilikteki “sosyal” alanı tanımlarken, ekonomik ve sosyal değerler arasında ikili bir ayrımı reddetme; ekonomik değerın toplumsal yaşamdaki etkisine dikkat çekmektedir.

Avrupa'da kâr amacı gütmeyen kuruluşlar, yardım kuruluşları, kooperatifler toplumun ihtiyaçlarını gidermede önemli rol oynamaktadır ancak İkinci Dünya Savaşı sonrasında oluşan ekonomik ve sosyal koşullarda, bu kuruluşların rolü ve önemi giderek artmıştır. 1970-80'lerdeki yapısal işsizlik sorunu karşısında, Avrupa ülkeleri kendi sosyal modelleri ekseninde çözümler üretmiş ancak kamu politikalarının yetersiz kaldığı alanlarda kâr amacı gütmeyen kuruluşların rolü önem kazanmıştır (Defourny & Nyssens, 2010, s. 34). Burada Avrupa Birliği sosyal politikasından da bahsetmek gerekir. Üye ülkelerin sosyal politikalarından farklı özellikler taşıyan Avrupa Birliği sosyal politikası, dayanışma ilkesine dayanmaktadır ve üye ülke sosyal politikalarından farklı olarak sosyal koruma ve gelirin yeniden dağıtılması konularında doğrudan etkili değildir. Ayrıca, AB sosyal politikası çok sayıda ve çeşitli özellikler taşıyan aktörlerin katılımına açıktır. Söz konusu aktörler Avrupa Birliği Adalet Divanı olabildiği gibi sivil toplum kuruluşları ya da şirketler ve sosyal girişimler olabilmektedir (Daly, 2006, s. 464). Kerlin (2006), Avrupa ve Amerika'nın sosyal girişimciliğe bakış açısını karşılaştırdığı çalışmasında Avrupa'nın sosyal girişimciliği tanımlarken Amerika'dan farklı olarak katılımcılığa vurgu yaptığını belirtmektedir. Şöyle ki, yazara göre:

Avrupa'da, İngiltere haricinde, sosyal girişimler bir sosyal kooperatif ya da katılımcı bir çerçevede istihdam ya da belirli bakım hizmetlerini sağlayan dernekl/ vakıf anlamına gelmektedir. Amerika'da ise, genel olarak, gelir yaratma faaliyeti olan kar amacı gütmeyen kuruluş anlamına gelmektedir (Kerlin, 2006, s. 250).

Avrupa'da 1990'larda, kooperatifçilik sosyal girişimciliğin yaygın örneği olarak görülmektedir. 1991 yılında İtalyan Hükümeti "sosyal kooperatifler"e kendine özgü yasal dayanak ve hukuki statü tanımış ve bu adım, kooperatifçiliğin yaygınlaşmasına yol açmıştır (Defourny & Nyssens, 2010, s. 33). Amerika'da sosyal kooperatifler sosyal girişim olarak görülmemektedir (Kerlin, 2006). 1993 yılında, Amerika'da Harvard Business School, Sosyal Girişim İnişiyatifi'ni kurmuştur. 1996 yılında, Avrupa'da EMES Avrupa Sosyal Girişimcilik Araştırma Ağı kurulmuştur. 2011 yılında, Avrupa Komisyonu Sosyal İşletme Girişimi'ni (Social Business Initiative) ve 2013 yılında Avrupa Sosyal Girişimcilik Yarışması'nı (European Social Innovation Competition) başlatmıştır. Ayrıca 2013 yılında, Avrupa Sosyal Girişimcilik Fonu (EuSEF) kurulmuştur. Sosyal girişimcilik 2013-2017 yılları arasında Avrupa İstihdam ve Sosyal Yenilikçilik Programı'nın (EaSI) bir parçası olmuştur. 2018 yılında Avrupa Komisyonu, "paydaşlar arasında etkili sosyal inovasyon ve sosyal ekonomi ağları kurmak" amacıyla Avrupa Sosyal Ekonomi Bölgeler İnişiyatifi'ni (ESER) başlatmıştır (EASPD, 2019). Görüldüğü üzere, Avrupa bütünleşmesi ilerledikçe, sosyal girişimler ve sosyal ekonominin Avrupa düzeyinde taşıdığı değer yaratma potansiyeli tartışılabilir. AB kurumları içinde özellikle Avrupa Komisyonu, sosyal ekonominin modern piyasa ekonomisinin işleyişi, demokratik yönetişimin işleyişi ve katılımcılık ve Avrupa vatandaşlığının desteklenmesi için tarihsel ve güncel önemini vurgulamaktadır (Hulgård, 2010, ss. 4-5). Sosyal girişimcilik, kapsayıcı büyüme, refahın paylaşılması ve sosyal içermeyi desteklerken, sosyal, ekonomik ve çevresel meydana okumalarla mücadeleye katkıda bulunmaktadır. Bu yönüyle Avrupa bütünleşmesi açısından önem taşımaktadır. Ayrıca, sosyal girişimcilik, özellikle yerel düzeyde yeni iş imkanları oluşturma, demokratik katılım ve refah hizmetlerinin bütün kesimlere ulaştırılmasına katkı vermektedir (OECD, 2019).

Bu çalışma, sosyal girişimciliği Avrupa Birliği örneğinde inceleyerek, politika ve uygulamalara yer vermesi bakımından önem taşımaktadır. Politika yapıcılarının, uygulayıcıların, Avrupa Birliği projeleri yapmak isteyen araştırmacıların, çalışmadaki örneklerden ve güncelliğini koruyan tartışmalardan faydalanması beklenilmektedir. Çalışmada Avrupa Birliği'nde sosyal girişimcilik haritası ve sosyal girişimciliğin üç boyutu, sosyal girişimcilikteki eğilimler ve bunları kısıtlayan faktörler ve AB'de sosyal girişimcilik konusunda ağ ve politika örnekleri incelenecektir.

AVRUPA BİRLİĞİ SOSYAL GİRİŞİMCİLİK HARİTASI VE SOSYAL GİRİŞİMCİLİĞİN ÜÇ BOYUTU

OECD'nin tanımına göre sosyal girişimcilik, girişimci bir strateji ile organize edilen, fakat temel amacı kar maksimizasyonu değil, belirli ekonomik ve sosyal hedefleri olan, sosyal dışlanma ve işsizliğe yenilikçi çözümler sunma kapasitesi olan, kamu yararına yönelik herhangi bir özel faaliyettir. Sosyal dışlanma, sadece işgücü piyasasından dışlanmayı değil, sağlık, demografik değişim, hareketlilik, gıda güvenliği, yoksulluk ve düşük eğitim seviyesi gibi meydan okumalardan kaynaklanan dışlanma riskini de ifade eden çok yönlü bir olgudur (OECD, 2013, s. 3). Avrupa Komisyonu'nun tanıma göre sosyal girişim, sahibi veya paydaşları için kar etmeyi amaçlamaktan ziyade bir sosyal etki yapmayı temel amaç edinmiş ve sosyal ekonominin bir unsuru olan girişimdir. Sosyal girişim, piyasaya mal ve hizmet sunumunu girişimci ve yenilikçi bir şekilde yapar ve karını büyük ölçüde sosyal hedefler için kullanır. Açık

ve sorumlu bir şekilde yönetilir ve özellikle çalışanlar, tüketiciler ve faaliyetlerinden etkilenen paydaşlar yönetime dahil edilir (European Commission, 2011, ss. 2-3). Avrupa Komisyonu, sosyal girişimlerin eko-sistemini inceleyen raporunda (European Commission, 2015), girişimcilik, yönetim ve sosyal boyut olmak üzere üç etkeni vurgulamaktadır.

şekil 1. Sosyal Girişimciliğin Üç Boyutu

Kaynak: European Commission (2015). A Map of Social Enterprises and their Eco-systems in Europe. <https://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=12987&langId=en>, s. vi.

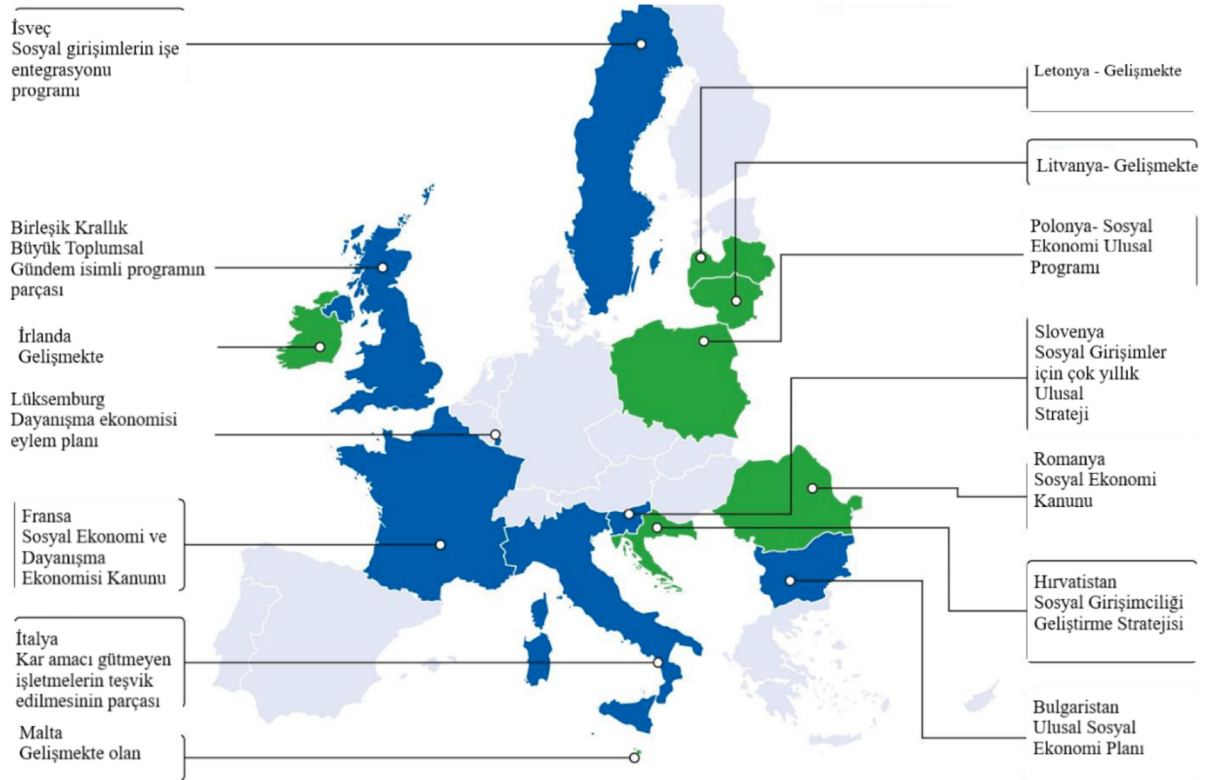
Avrupa'da sosyal girişimlerin de önemli bir parçası olduğu sosyal ekonomi, yatırımcılar veya işyeri sahipleri yanında insanlar için de kar sağlamayı amaçlamaktadır. Sosyal ekonomi, kooperatifler, kar amacı gütmeyen dernekler ve vakıflar ve sosyal girişimler gibi kuruluşları bir araya getirmektedir. Avrupa'da 2 milyon sosyal girişim bulunmakta ve bunlar AB'deki toplam işletme sayısının % 10'unu oluşturmaktadır. Bu bağlamda, 11 milyon kişi, yani AB'de çalışanların yaklaşık % 6'sı istihdam edilmektedir. Sosyal ekonomi işletmeleri Avrupa'da farklı ülkelerde, farklı yasal statülerde ve farklı amaçlarla, tarımdan bankacılığa farklı sektörlerde faaliyet göstermektedir. Bu çerçevede, sosyal, toplumsal ve çevresel etki hedefli olarak faaliyet gösteren sosyal girişimler, sosyal ekonomi işletmelerinin önemli ve giderek artan bir parçası olmaktadır. Bu sosyal girişimler, sosyal inovasyonun da motor gücü konumundadır (European Commission, Social Economy in the EU).

Sosyal ekonominin önemli bir boyutu olan sosyal girişimleri gönüllü kuruluşlarından ayıran kriterler řu şekildedir: mal ve hizmet üreten ve/ya satan sürekli bir faaliyet; yüksek düzeyde bağımsızlık, önemli düzeyde ekonomik risk, düşük miktarda ücretli çalışma; bir paydaş grubu tarafından başlatılan bir girişim; sermaye sahipliğine dayalı olmayan bir karar alma mekanizması; faaliyetten etkilenen insanları da içeren katılımcılık, sınırlı kar dağıtımı; belirgin bir şekilde topluma fayda sağlama amacı (Defourny, 2001, ss. 19-20).

2009 yılındaki küresel mali kriz, küresel ekonomik sistemin işleyişi konusunda kamuoyunun hoşnutsuzluğunu arttırmış ve daha kapsayıcı ekonomik özömlere yönelik ilgiyi arttırmıştır. Artan sosyal ihtiyaçlar, Avrupa'da sosyal girişimler için hem fırsat hem de aşılması gereken zorlu durumlar ortaya çıkarmıştır. Avrupa Birliği yukarıda da belirtildiği üzere 2013 yılından beri Sosyal İşletme Girişimi'ni uygulamaktadır. Sosyal girişimlerin faaliyetlerini ve eko-sistemlerini ölçümlemek için Avrupa Komisyonu'nun İstihdam, Sosyal İşler ve İçerme Genel Müdürlüğü, 2013 yılından beri Avrupa ülkelerini kapsayan bir haritalandırma çalışması yapmaktadır (European Commission, 2015, s. iv). Aşağıdaki şekil (şekil 2), Avrupa'da sosyal girişimciliğin kamu politikalarının parçası haline gelme düzeylerini göstermektedir. Haritaya göre, Avrupa'nın kuzey doğusu az ilerleme göstermişken Birleşik Krallık, Fransa,

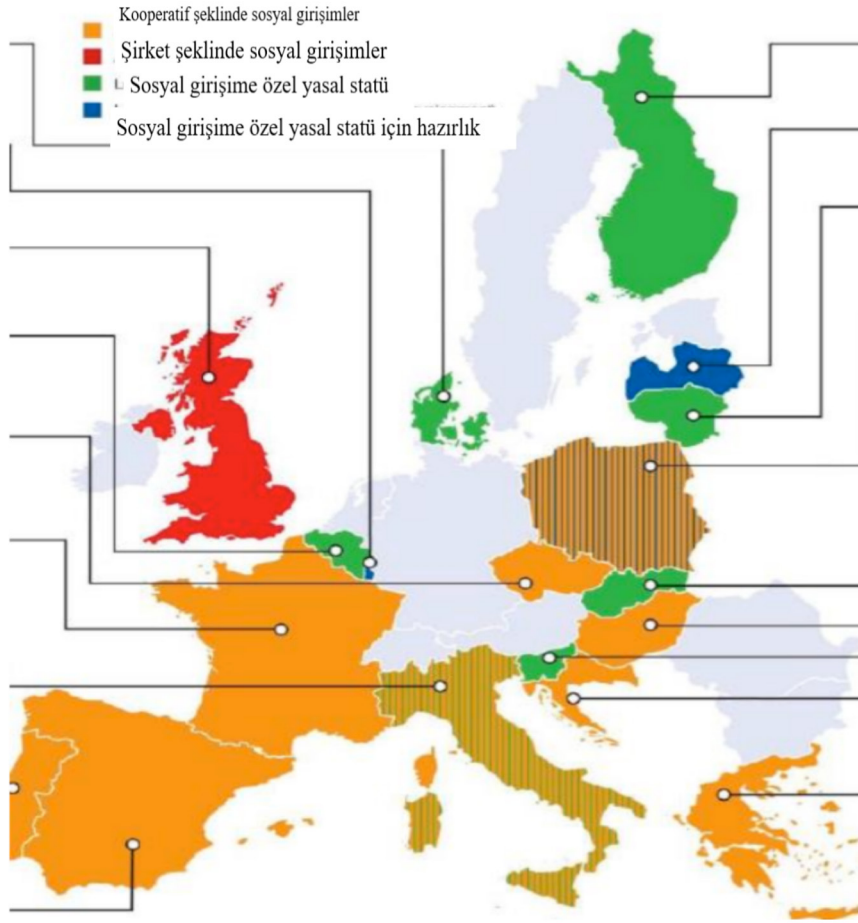
Lüksemburg, İsveç sosyal girişimciliği kamu politikalarının parçası haline getirmektedir. Sosyal girişimler Malta, Romanya, Çekya'da toplumun ortak ihtiyaçlarının karşılanmasına yönelik örneğin tarım, gıda işleme, çevrenin korunması gibi alanlarda; Birleşik Krallık, Almanya ve Hollanda'da konut, taşıma, enerji gibi alanlarda; Hırvatistan, Estonya, Finlandiya, Yunanistan, Malta ve İsveç'te kültür, spor ve turizm alanlarında etkin olarak faaliyet göstermektedir (European Commission, 2015, s. x).

Şekil 2: Sosyal Girişimciliği Hedefleyen Kamu Politikaları Olan Avrupa Ülkeleri, 2015.

Kaynak: European Commission (2015). A Map of Social Enterprises and Their Eco-systems in Europe. <https://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=12987&langId=en>, s. xv.

Sosyal girişimciliğe bakış açısı dünyanın çeşitli bölgelerinde de farklılık göstermektedir. ABD'de sosyal girişimcilik bir sosyal hedefe hizmet eden, piyasa ekonomisine dayalı ekonomik faaliyetler olarak görülmektedir. ABD kâr amacı gütmeyen kuruluşların mali destek sorununu piyasa faaliyetleri ve iş dünyası ile ilişkiler yoluyla çözmesini ifade etmekte ve sosyal projelerin yenilikçi boyutlarını vurgulamaktadır. Avrupa'da sosyal girişimcilik, sosyal ekonomi geleneğinin bir parçasıdır ve modern liberal demokrasilerde sosyal sorunların çözümü için yenilikçi yaklaşımları ifade eder. Buna göre, refah devleti ve kâr amacı gütmeyen sektör arasındaki güçlü karşılıklı bağımlılık, Avrupa'daki kar amacı gütmeyen sektörün en önemli özelliklerinden biridir (Hulgård, 2010, s. 16). Aşağıda Şekil 3'de AB ülkelerinde, sosyal girişimlerin en çok kabul gören türleri harita üzerinde gösterilmektedir.

Şekil 3: AB Ülkelerinde Sosyal Girişimlerin Yasal Statüleri, 2015

Kaynak: European Commission (2015). A Map of Social Enterprises and their Eco-systems in Europe. <https://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=12987&langId=en>, s. viii.

SOSYAL GİRİŞİMCİLİKTE EĞİLİMLER VE KISITLAR

Avrupa'da politika yapımcılar, kamu otoriteleri ve araştırmacılar arasında sosyal girişimciliğe olan ilgi giderek artmaktadır. Bu alanda yeni yasaların çıkması ve yeni mali destek programlarının oluşturulması bu eğilimi kanıtlamaktadır. Avrupa'da sosyal girişimlerin sayısının artmasıyla birlikte, sosyal girişimlerin işleyişi kolaylaştırılmaktadır. Avrupa'da her ne kadar insanlar sosyal girişimlerin potansiyelini tam olarak kavramasa da, yerel, organik ve adil ürünleri kapsayan sorumlu tüketim, kurumsal sosyal sorumluluğa daha fazla önem veren şirketler, etik konulara daha fazla dikkat eden yatırımcılarla birlikte toplumun geneli daha bilinçli hale gelmektedir. Bu süreçte sosyal girişimlerin faaliyet alanları giderek genişlemektedir. Düşük doğum oranlarına ve nüfusun yaşlanmasına bağlı demografik değişimler, gelen göç hareketleri (Almanya, İtalya, Lüksemburg, İsveç) ve giden göç hareketleri (Bulgaristan, Polonya, Romanya, Slovakya), iklim değişikliği, bölgesel kalkınma ve Romanlar gibi topluluklar ve grupların marjinalleşmesi AB üye ülkelerindeki sosyal girişimlerin en fazla yüzleştiği meydan okumalardır. Dijitalleşme ile birlikte düşük nitelikli iş imkanlarının azalması, dezavantajlı grupların entegrasyonu sağlamak için sosyal çiftçilik, ileri dönüşüm (upcycling) ve kültür gibi alanlarda sosyal girişimlere potansiyel çalışma alanı sağlamaktadır. Avrupa'daki sosyal girişimlerin faaliyet alanları, BM sürdürülebilir kalkınma hedeflerine uyum, yeşil politikalar ve çevresel sürdürülebilirlik bağlamında, refah hizmetleri,

sağlık, enerji, tarım ve çevre politikalarının birleştiği noktalarda daha fazla arttırılmaya çalışılmaktadır (European Commission, 2020, ss. 137-138).

Bu eğilimler doğrultusunda, Avrupa Komisyonu'nun Sosyal Girişimcilik Ekosistemi konusunda hazırladığı rapora göre, sosyal girişimcilik Avrupa Birliği'nin geleceğinde giderek daha belirleyici olacaktır. Avrupa'daki sosyal girişimler, ekonomik faaliyetlerini sosyal bir görev ile birleştiren yeni iş modelleri kurarak, dinamik ve çeşitlendirilmiş bir girişimcilik hareketi ortaya koymaktadır. Bu yönüyle sosyal girişimler içerici/kapsayıcı büyüme için önemlidir (2005, s. 105). Ancak sosyal girişimlerin gelişmesi için bazı kısıtlar da bulunmaktadır. Avrupa Komisyonu'nun Sosyal Girişimcilik Ekosistemi Raporu'nda sosyal girişimciliği kısıtlayan dış faktörler şöyle belirtilmektedir (European Commission, 2015, s. 92):

- Sosyal girişimciliğin ne olduğunun anlaşılabilmesi,
- Sosyal girişimciliği destekleyen yasal çerçevenin ve politikaların eksikliği,
- İş geliştirme konusunda uzman desteğinin yeterli olmaması,
- Sosyal girişimlerin pazara giriş aşamasında karşılaştığı zorluklar,
- Sosyal girişimlerin dışarıdan mali kaynak bulma aşamasında karşılaştığı zorluklar,
- Sosyal girişimlerin etkisini ölçmek için ortak mekanizmaların olmaması,
- Kamu harcamalarındaki kesintiler ve genel ekonomik koşullar.

İç faktörler ise,

- Kamu sektörüne yüksek ölçüde bağımlı olmak,
- Sürdürülebilir iş modellerinin eksikliği,
- Girişimci ruh ve ticari konumlandırma konularında eksiklikler,
- Yönetimsel ve mesleki yeteneklerde eksiklikler.

AB'DE SOSYAL GİRİŞİMCİLİK KONUSUNDA AĞ VE POLİTİKA ÖRNEKLERİ

Avrupa'da sosyal girişimcilik hareketleri, sosyal girişimlerin büyümesinin desteklenmesinde kilit bir rol oynamaktadır. Ayrıca bu hareketler, birçok AB ülkesinde sosyal girişimlerin desteklenmesine yönelik yeni yasalar ve politikaların oluşturulma aşamasına da katkı sağlamaktadır. Sosyal girişimcilik ağları sayesinde, sosyal girişimler yenilikçi modellerini yinelenebilir kılmakta ve sağladıkları hizmetler için artan talebi karşılayabilmektedir. Ağların zayıf olduğu veya hiç olmadığı ülkelerde (örneğin Malta, G. Kıbrıs), sosyal girişimlerin oluşumu güçlü ağları olan ülkelere (Çek Cumhuriyeti, İtalya, Lüksemburg, İngiltere) kıyasla çok daha yavaş ve karmaşık olmaktadır. Bu nedenle bu ağlar önemli bir karşılıklı destek mekanizması sağlamakla birlikte, ödüller, mali destek imkanları, birlikte çalışma alanları gibi konularda da destek imkanları sunmaktadır. Tablo 1'de çeşitli ülkelerde örnekleri verilen ağların temel rolü, sosyal girişimlerin tanınmasının iyileştirilmesi ve toplumdaki farkındalığının arttırılması; politika yapım sürecini desteklemek; karşılıklı öğrenme ve bilgi alışverişinin teşvik edilmesi ve ağ üyelerine hizmet sunmaktır. Sosyal girişim ağları, coğrafi yapılanmanın yanı sıra, giderek artan biçimde faaliyet sektörü veya iş modeli çeşidine (çalışma yaşamına uyum, sağlık bakımı, yenilenebilir enerji vb.) odaklı bir şekilde yapılanmaktadır (European Commission, 2020, s. 50).

Tablo 1: Avrupa'da Sosyal Girişim Ağları

Ağ İlkesi	AB/ Uluslararası	Ulusal/ Federal	Bölgesel
Çapraz (Bütün faaliyet sektörlerinde)	<ul style="list-style-type: none"> • DIESIS • EUCLID Network • Intercontinental Network for the Promotion of Social Solidarity Economy (RIPESS) 	<ul style="list-style-type: none"> • Tailwind Association for Public Benefit Cooperatives (AT) • Together More Social Entrepreneurship, GEMSE (AT) • Thematic Network of Social Economy, TESSEA (CZ) • Social Enterprise Network (DK) • Estonian Social Enterprise Network, ESEN • Social Solidarity and Regional Development Network, Kapa Network (EL) • Coordination of KoinSEps (EL) • Ellenic Federation of KoiSPEs • Finnish Social Enterprise Coalition "Arvo-liitto" • Movement of Social Entrepreneurs, MOUVES (FR) • Croatian Network of Social Enterprises • Social Entrepreneurship Forum, SEFOR (HR) • ACTGroup (HR) • National Federation of Social Enterprises, TAVOSZ (HR) • National Federation of Social Cooperatives, SzoSzöv (HU) • Irish Social Enterprise Network • Social Enterprise Task Force, SETF (IE) • Social Entrepreneurs Ireland • Consorzio Nazionale della Cooperazione Sociale Gino Mattarelli, CGM (IT) • Idee in Rete (IT) • Federsolidarietà (IT) • Legacoop sociali (IT) • Association of Social Businesses (LT) • Luxembourgish Union of Social and Solidarity Economy, ULESS • Social Entrepreneurship Association (LV) • Social Enterprise NL • National Audit Association of Social Cooperatives (PL) • National Confederation of IPSS, CNIS (PT) • National Federation of Social Solidarity Cooperatives (PT) • Slovenian Association of Social Economy • Social Enterprise UK, SEUK 	<ul style="list-style-type: none"> • Social Innovation and Enterprise Cluster, SINEC (CZ) • Regional Mechanism of Social Cooperative Enterprises of Attica (EL) • Social Cooperative Enterprises Network: Western Macedonia, Central Macedonia, Eastern Macedonia and Thrace (EL) • Waterford Social Enterprise Network (IE) • Social Enterprise Scotland (UK) • Scottish Social Enterprise Network (UK) • Social Enterprise Northern Ireland (UK)
Alan Odaklı Faaliyetler	<ul style="list-style-type: none"> • European Network of Social Integration Enterprises (ENSIE) • European Federation of Renewable Energy Cooperatives (RESCOOP) • RREUSE 	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Arbeit plus</i> (AT) • National Federation of Social Integration Enterprises, FADEI (ES) • Spanish Federation of Special Employment Centres, FEACEM • <i>Chantier École</i> (FR) • Federation of insertion enterprises, FEI (FR) • National Federation of Social and Solidarity Economy, COORACE (FR) • Réseau Financement Alternatif and Hefboom (BE) • Lithuanian associations of WISEs • Union of ZAZs (PL) • Social Insertion Enterprise Network (PT) • Romanian Network of Social Insertion Enterprises, RISE • Network of WISEs, SKOOPI (SE) 	<ul style="list-style-type: none"> • Atout EI (Wallonia, BE) • Vlaamsinvoegplatform (Flanders, BE) • Union of WISEs for PWDs (Klaipeda, LT) • Associations of WISEs (Kaunas, LT) • Solidarity Economy Network (Azores, PT)

Kaynak: European Commission, Social Enterprises and Their Ecosystems in Europe, Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2020, ss. 51-52.

Sosyal girişimler için çok paydaşlı platformlar, sektörler arası diyalogu sağlamayı, politika yapıcılarla ve diğer ilgili aktörlerle iletişime geçmeyi kolaylaştırmaktadır (Örneğin Avusturya'daki GEMSE (Gemeinsam mehr Social Entrepreneurship- Birlikte Daha Fazla Sosyal Girişim) ve Hırvatistan'daki SEFOR (Social Entrepreneurship Forum- Sosyal Girişimcilik Forumu). Bu platformlarda destek mekanizması olarak, sürdürülebilir sosyal girişimler için donanım (çalışma alanı, finans vb.) ve yazılım (bağlantı kurma ve görünürlük vb.) sunulmaktadır. Resmi olmayan ağlar ise, hem sosyal girişim kurumsallaşmasının yüksek olduğu ülkelerde (Danish Committee on Social Economy), hem de sosyal girişimciliğin yeni geliştiği ülkelerde (Croatian Network of Social Enterprises) görülmektedir. AB ülkeleri arasında bu ağların yapılanmasında önemli farklılıklar görülmekte; örneğin Slovakya'da bu konuda hiçbir resmi ağ olmayıp, İrlanda ve İspanya'da ise bazı ağlar sadece temsil ve destek rolü üstlenmektedir. Bunun yanında, AB üye ülkelerinde sosyal girişimler için düzenlenen ödül mekanizmaları da sosyal girişimleri teşvik edici ve görünürlüğünü artırıcı önemli bir unsurdur (Çek Cumhuriyeti'ndeki "Sosyal Etki Ödülü", Belçika'daki "Sosyal Ekonomi Ödülü" ve Avrupa Sosyal Fonu tarafından desteklenen "Avrupa Sosyal Fonu Elçileri") (European Commission, 2020, ss. 52-53). Avrupada sosyal girişimler için bazı politika örnekleri aşağıda verilmiştir:

Politika Örneği 1: Genç Girişimciler İçin Erasmus

Avrupa Komisyonu, eş finansman yöntemi ile, 2009 yılından itibaren genç girişimcilerin bir araya gelmesini kolaylaştırmak amacıyla, Genç Girişimciler için Erasmus projesini finanse etmektedir. Sosyal girişim konusunda fikir sahibi gençlerin, AB ülkelerinde 1-6 ay arasında seyahatini ve konaklamasını kolaylaştıran bu Erasmus programı, sosyal girişimcilere yönelik olarak Sosyal Girişimciler için Erasmus adı ile hizmet vermektedir. Akran öğrenmesini hedefleyen bu değişim programı sivil toplum kuruluşları arasında bilgi ağı kurmaktadır (Euclid Network, 2019).

Politika Örneği 2: Juratri, Fransız Sosyal Girişimi

1993'te limited şirket olarak kurulan Juratri, 2006'da kooperatife dönüştürülmüştür. Kuruluşundan itibaren, işgücü piyasasından dışlanmış insanların sosyal ve mesleki entegrasyon sürecine katkıya odaklanan kuruluş, bunu atık sınıflandırma (evsel ve endüstriyel atık ve elektrikli ve elektronik ekipman atıkları) konusunda bir ekonomik proje yoluyla gerçekleştirmiştir. Juratri'nin cirosu giderek artmış ve 2011 yılında 6 milyon Avro'ya kadar çıkmış ve 135 kişiyi istihdam etmiştir. Juratri, 2011 yılında resmi niteliği olmayan, barınma imkanları istikrarlı olmayan kişilere, gençlere ve sosyal yardımlardan faydalanan kişilere destek olmayı amaç edinmiştir. Juratri'nin başarısı sadece seçilen sektörden değil, Fransadaki bu tür faaliyetleri destekleyen kamu politikası önlemlerinden de kaynaklanmıştır. Sosyal ekonomi kuruluşlarını destekleyen bu politika önlemleri arasında, ekonomik faaliyet yoluyla entegrasyonu içeren İş Kanunu ve dışlanma ile mücadele kanunu bulunmaktadır. Dışlanma ile mücadele kanunu kapsamında, ilgili kuruluş her bir entegrasyon pozisyonu için yılda EUR 9681 ile desteklenmektedir. Juratri, 2012 yılında, ulusal fonlar ve Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu'nun da desteğiyle, yenilikçi ve iyi işleyen altyapısıyla geri dönüşüm alanında lider olmuştur (Bkz. <http://juratri.fr>) (OECD, 2013, ss. 4-5).

Politika Örneği 3: Motivasyon Romanya Vakfı

Motivasyon Romanya Vakfı, 1995 yılında hükümet-dışı bir kuruluş olarak faaliyetlerine başlamıştır. 2008 yılında merkezi Birleşik Krallık'ta olan Shaw Trust kuruluşunun ortaklarından biri haline gelmiştir.

Shaw Trust, engelli kişilere istihdam sağlayan büyük kuruluşlardan birisidir. 2013 yılında Motivasyon Romanya Vakfı, tekerlekli sandalye teknisyenleri yetiştirmek için eğitim verme lisansını almıştır. Engelliler  program çerçevesinde desteklenmektedir: a) akran grubu eğitimi ve tekerlekli sandalyeler: yeni kullanıcılar için eğitim, b) Hareket engeli olan kişilerin istihdamı, c) Ciddi engeli olan çocuklar için halk sağlığı hizmetleri. Vakıf, 2011 yılında 123000 Avro'luk bir gelire sahip olmuştur. Ayrıca, ISO 9001 sertifikası almış ve faaliyetlerinin finansmanı için iş dünyasından ve kar amacı gütmeyen kuruluşlardan destek almıştır (Motivation Romania, 2019; OECD, 2013, s. 8).

Politika rneği 4: The NESsT Kuluçka Merkezi

1997 yılında kâr amacı gütmeyen bir kuruluş olarak kurulan NESsT, sosyal girişimleri bütün ge-lişme düzeylerinde desteklemekte ve Hırvatistan, Çekya, Macaristan, Romanya, Slovakya gibi 10 l-kede faaliyet göstermektedir. NESsT, başlangıç öncesi ve başlangıç düzeyindeki sosyal girişimlere eğitim, mentörlük hizmeti ve mali destek sunmakta ve ge-lişme sürecinde de desteğini sürdürmektedir. 2010 etki raporuna göre, NESsT sosyal girişimleri ortalama olarak gelirlerini %39 arttırmış, sürekli statüde 24 kişi alıştırmışve istihdamını %3 arttırmıştır (Bkz. <https://www.nesst.org/>; OECD 2013, s. 15).

SONUÇ

Sosyal girişimcilik, ekonomik, sosyal ve çevresel boyutları itibariyle AB'nin geleceği tartışmalarının bir parçası olmaya devam etmektedir. 2000 yılında, Lizbon Stratejisi ile temelleri atılan akla dayalı, sosyal içermeyi destekleyen ve sürdürülebilir büyüme hedefi, 2010 yılında benimsenen Avrupa 2020 Stratejisi ile sürdürülmektedir. Lizbon Stratejisi küreselleşme, iklim değişikliği, nüfusun yaşlanması gibi ya-pısal değişiklikler karşısında daha çevreci ve yenilikçi, aynı zamanda daha iyi ve daha fazla iş imkanı sağlayan ekonomik büyümeyi öncelik olarak belirlerken (European Commission, 2010), Avrupa Bir-liği sosyal politikasında da bir dönüşümü ifade ediyordu. Bu değişim, ye ülke sosyal koruma sistemle-rinin ekonomik rekabet koşullarına göre yenilenmesine yöneliktir. Lizbon Stratejisi ve onu takip eden Avrupa 2020 Stratejisi bir yandan sosyal içerme hedefini koyarken diğer yandan rekabet baskısı karşı-sında ye ülke sosyal koruma sistemlerinin modernleştirilmesini öngörmektedir. Modernleşme ifadesi ile Strateji, söz konusu koruma sistemlerinin modern yani çağa uygun olmadığı düşüncesini ileri sr-mektedir. Bu bağlamda çağa uygun dönüşüm, değişim ve küresel dinamiklere yanıt verebilme, Avrupa leğinde çizilen gelecek stratejilerin söylemsel arka planında yer almaktadır. Avrupa Komisyonu, sos-yal girişimlerin sunduğu yeni iş modellerinin, mevcut sosyal-ekonomik durumu önemli ölçüde değiş-tirme potansiyeli taşıdığını ve sosyal girişimlerin Avrupa 2020 Stratejisi'nin merkezinde yer aldığını sa-vunmaktadır (European Commission, 2016).

Genel olarak, sosyal girişimler girişimci bir yaklaşıma ve toplumsal bir misyona sahiptir. Bu girişimler sınırlı düzeyde kr amacına sahip olabilirler (veya kâr amacı gtmeyebilirler) ve demokratik ve katılımcı bir yönetim sistemine sahiptirler (OECD, 2013, s.4). Sosyal girişimler, sosyal ve ekonomik zorlukların üstesinden gelinmesine katkı sağlayıcı kuruluşlardır ancak çözüm anlamına gelmemektedir. İstihdamı, sosyal kaynaşmayı sağlamak gibi sosyal devletin görevi olan alanlarda sorumluluk, salt sos-yal girişimlere yüklenmemelidir. Avrupadaki sosyal girişimler, sosyal hizmetler, eğitim, barınma, evre, kültür-sanat, turizm, yenilenebilir enerji ve ulaşım gibi alanları kapsayan çok geniş bir yelpazede faa-liyet göstermektedir. ye lkeler arasında sosyal girişimcilik oranları açısından farklılıklar bulunmak-tadır. Sosyal girişimciliğin aktif nüfusa oranı açısından ilk sırada yer alan lkeler Finlandiya (% 7,5),

Slovenya (% 4,1), Belçika (% 3,3) ve İtalya'dır (%3,1). Finlandiya, Fransa ve Belçika girişimciliğin yüksek olduğu ülkelerdir. Avrupa'da yeni açılan her 4 işletmeden 1'i bu ülkelerden birinde açılmaktadır (European Commission, 2014).

Çalışma, AB'de sosyal girişimciliği, politikalar ve uygulamalar çerçevesinde incelemekte, kavramsal bir çerçeve sunmaktadır. Gelecekteki çalışmalar, sosyal girişimlerin kültürel ve toplumsal boyutlarına odaklanabilir. Sosyal girişimlere yönelik toplumsal algı ve sosyal girişimci iş modellerinin kültürel kökenleri incelenebilir. Ayrıca, sosyal girişimlerin gelişimi ve işleyişi için uygun finansal ve hukuki çerçevelerin nasıl olması gerektiği de araştırma konusu olarak önerilmektedir. Sosyal girişimlerin ulusal araştırma altyapısı ve öncelikleri ile ilişkilendirilmesi de ayrıca önem taşımaktadır. Bununla birlikte, Avrupa Komisyonu da sosyal girişimcilik alanında geleceğe dair öncelikli araştırma alanları önerisinde bulunmaktadır. Buna göre, sosyal girişimlerin faaliyet sektörleri ve gelişme düzeylerine göre finansman ihtiyaçlarının belirlenmesi önem taşımaktadır. Ayrıca, Avrupa Komisyonu bölgesel farklılıkların sosyal girişimlerin büyümesine nasıl etki ettiğinin ve sosyal girişimlerde kullanılan farklı iş modellerinin etkinliğinin ölçülmesine yönelik çalışmalar yapılmasını önermektedir (European Commission, 2005, s.104).

KAYNAKLAR

- Daly, M. (2006). EU Social Policy after Lisbon, *Journal of Common Market Studies*, 44(3), 461–481.
- Defourny, J. & Nyssens, M. (2010). Conceptions of Social Enterprise and Social Entrepreneurship in Europe and the United States: Convergences and Divergences, *Journal of Social Entrepreneurship*, 1(1), 32-53.
- Defourny, J. (2001). From Third Sector to Social Enterprise. In Borzaga, C. & J. Defourny (Eds), *The Emergence of Social Enterprise*, London and New York: Routledge.
- EASPD (2019). European Commission looking to raise awareness for social economy alongside local and regional authorities. Erişim adresi: <https://www.easpd.eu/easy/content/european-commission-looking-raise-awareness-social-economy-alongside-local-and-regional>.
- Euclid Network (2019). Erasmus for Social Entrepreneurs. Erişim adresi: <https://euclidnetwork.eu/portfolio-posts/erasmus-young-entrepreneurs/>.
- European Commission (2010). Towards a green and innovative economy. Erişim adresi: https://ec.europa.eu/archives/growthandjobs_2009/.
- European Commission (2011). Social Business Initiative: Creating a Favourable Climate for Social Enterprises, Key Stakeholders in the Social Economy and Innovation. 2011/682final. Erişim adresi: <https://www.fi-compass.eu/sites/default/files/publications/social-business-initiative-creating-a-favourable-climate-for-social-enterprises-key-stakeholders-in-the-social-economy-and-innovation.pdf>.
- European Commission (2015). A Map of Social Enterprises and their Eco-systems in Europe. Erişim adresi: <https://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=12987&langId=en>.
- European Commission (2016). Social Enterprises and the Social Economy going forward. Erişim adresi: https://ec.europa.eu/growth/content/social-enterprises-and-social-economy-going-forward-0_en.
- European Commission (2020). Social Enterprises and their Ecosystems in Europe, Luxembourg: Publications Office of the European Union.
- European Commission, Social Economy in the EU, Erişim adresi: https://ec.europa.eu/growth/sectors/social-economy_en
- Hulgård, L. (2010). Discourses of Social Entrepreneurship – Variations of the Same Theme?, *EMES Working Paper* no. 10/01.
- Kerlin, J. (2006). Social Enterprise in the United States and Europe: Understanding and Learning from the Differences. *Voluntas*, 17, 247–263.
- Mair, J. & Marti, I. (2006). Social Entrepreneurship Research: A Source of Explanation, Prediction, and Delight, *Journal of World Business*, 41, 36-44.
- Martin, R. L. & Osberg, S. (2007). Social Entrepreneurship: The Case for Definition. *Stanford Social Innovation Review*, 29-39.

Motivation Romania (2019). About Us. Erişim adresi :
<http://motivation.ro/en/about-us/>.

OECD (2013). Policy Brief on Social Entrepreneurship:
Entrepreneurial Activities in Europe. Luxembourg:
Publications Office of the European Union, 2013.

OECD (2019). Social Entrepreneurship in Europe- An
OECD-European Commission Project. Erişim ad-
resi: <http://www.oecd.org/fr/cfe/leed/social-entrepreneurship-oecd-ec.htm>.